

DEFNE DERGİSİ: TÜRK EDEBİYATINDA HAFTALIK BİR SANAT YOLCULUĞU

Defne Magazine: A Weekly Artistic Journey in Turkish Literature

Miraç BIYIK*

ÖZ

İlk özel gazetemiz *Tercüman-ı Ahval*'den başlayarak gazeteler uzun yıllar edebiyatla bir şekilde ilişkili olmuştur. Edebiyat ve gazete arasındaki ilişkinin gücü, gazetecilerimizin çoğunun aynı zamanda edebiyatçı olmasından kaynaklandığı gibi gazete patronlarının edebî metnin çekiciliğini kullanarak okur kazanma amacıyla da ilişkilidir. 1960'lı yıllardan itibaren gazetelerden tedrici biçimde çekilen edebiyat ve edebiyatçılar daha müstakil bir alan olan dergilere yöneldiler. Bu anlamda gazete ve dergiler modern Türk edebiyatının şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu makalede Metin Nuri Samancı ve 1966-1971 yılları arasında 97 sayı olarak neşrettiği *Defne* dergisinin edebiyat tarihimizdeki yeri üzerinde durulmuş, dergi hem biçim hem de içerik olarak değerlendirilmiştir. *Defne*'nin milliyetçi/ulusçu bir çizgi takip eden edebiyat dergileri içinde nasıl bir yere sahip olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda derginin kendinden önce yayın hayatına başlayan *Hisar* ve sonrasında neşre dilmeye başlanan *Türk Edebiyatı* arasında nasıl bir konumda bulunduğu üzerine yorumlar yapılmıştır. Yine bu dönemde milliyetçi çizgi takip eden *Töre*, *Ayşe*, *İlgaz* gibi başkaca neşriyata da yer yer göndermeler yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ankara, M. Nuri Samancı, *Defne*, dergi, edebiyat.

ABSTRACT

Since the publication of our first private newspaper, *Tercüman-ı Ahval*, newspapers have long maintained a relationship with literature. The strength of this relationship between literature and journalism can be attributed not only to the fact that many journalists were also literary figures, but also to the use of literary texts by newspaper owners as a means to attract readers. From the 1960s onward, literature and literary figures gradually distanced themselves from newspapers and turned toward magazines, which offered a more independent platform. In this context, both newspapers and magazines hold a significant place in the shaping of modern Turkish literature. This article focuses on Metin Nuri Samancı and the magazine *Defne*, which he published in 97 issues between 1966 and 1971, exploring its place in the

* Yüksek Lisans Öğrencisi. Düzce Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Düzce/Türkiye. E-posta: bykmirac@hotmail.com. ORCID: 0009-0009-5913-0524.

history of Turkish literature. The magazine is analyzed both in terms of its form and content. The study aims to determine the position of *Defne* among literary magazines that followed a nationalist/patriotic line. Within this framework, comparisons are drawn between *Defne* and other prominent magazines such as *Hisar*, which began publication earlier, and *Türk Edebiyatı*, which started afterward. References are also made to other nationalist-oriented publications of the period, such as *Töre*, *Ayşe*, and *İlgaz*.

Keywords: Ankara, M. Nuri Samancı, *Defne*, magazine, literature.

Giriş

Bu çalışma, 1966–1971 yılları arasında 35 sayı haftalık, 61 sayı aylık ve bir özel sayı olmak üzere toplam 97 sayı yayımlanan *Defne* Dergisi’nin Türk edebiyatındaki yeri ve önemini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada; derginin imtiyaz sahibi, yayın süreci, kapak özellikleri ve dergi içeriğine yer verilmiştir. *Defne* Dergisi, *Hisar* ve *Türk Edebiyatı* dergileri arasında bir köprü işlevi gören önemli bir yayın organıdır. Metin Nuri Samancı, yaklaşık 20 ay süren *Hisar* dergisi deneyiminin ardından *Defne*’yi yayımlamaya başlamış, ancak dergi 97. sayısında yayın hayatına ara vermiştir. Samancı, derginin “Türk Edebiyatı” adıyla İstanbul’da yayınını sürdüreceğini ifade etmiştir. Ancak bu iddia kesin olarak doğrulanamamaktadır. Zira her ne kadar *Defne*, Aralık 1971 tarihli son sayısında “Yeni Bir *Defne*–Türk Edebiyatı” başlıklı yazıyla bu geçişe işaret etmiş olsa da Ocak 1972’de yayın hayatına başlayan *Türk Edebiyatı* dergisin de bu konuda herhangi bir açıklama ya da yazıya rastlanmamaktadır. Yalnızca ilk 14 sayıda Metin Nuri Samancı’nın yazı işleri müdürü olarak görev aldığı görülmektedir. *Defne*, *Hisar* ve *Türk Edebiyatı* dergilerinin yazar kadrosu karşılaştırıldığında; Halide Nusret Zorlutuna, Arif Nihat Asya, Azmi Güleç, Yavuz Bülent Bakiler, Emine Işın, Coşkun Ertepinar, İbrahim Minnetoğlu, Mehmet Zeki Akdağ ve Metin Nuri Samancı gibi isimlerin yer aldığı görülmektedir. Bu durum, üç derginin de benzer edebî çizgide buluştuğunu göstermektedir.

Metin Nuri Samancı

Metin Nuri Samancı, 6 Şubat 1932’de Konya’nın Çumra ilçesinde doğar. İlk ve ortaokul eğitimini Konya’da tamamlayan Samancı, ortaokulu bitirince öğretmen okulu sınavına girip parasız yatılı kazanır. 1. sınıfı Edirne Öğretmen Okulunda okuduktan sonra 2. sınıfta Balıkesir Necati Bey Öğretmen Okuluna geçer. Okulda karıştığı bir olaydan dolayı Bolu Öğretmen Okuluna sürgün edilir. İkinci sınıfın bir kısmını ve son sınıfı burada okur. Son sınıfta karıştığı bir kavga ve yaşadığı flörtten dolayı ceza alan Samancı, öğretmen

olmayacağını şu şekilde ifade eder: “Siz bu masum flörtten dolayı verdiğiniz ceza ile Milli Eğitime bir öğretmen kaybettiriyorsunuz. Bu cezanın anlamı şu; 12 ay maaş almama. Bir öğretmen 144 lira maaş alıyor ben bunun 2, 3 katı maaşla iş bulacağım ve öğretmenlik yapmayacağım.” (Yeni Defne, 1988: 23-28).

Samancı, bu sözünün bir gereği olarak Petrol Ofisi’nin Diyarbakır deposunda memurluğa başlar ancak kader onu öğretmenliğe sevk eder. Sakarya’da öğretmenlik yapan bir hanımefendi ile evlenmek için öğretmen olarak Sakarya’ya atanır. Adapazarı’nda öğretmenlik yaptığı sırada *Hisar* dergisinin sahibi olan abisi Gültekin Samanoğlu’ndan *Hisar*’ın başına geçmesi için teklif alır. Teklifi kabul eden Samancı Ankara’ya gelerek derginin başına geçer ve 20 ay *Hisar*’ı yönetir. 20 ayın sonunda hayalini kurduğu “haftalık sanat dergisi” planını hayata geçirmek için *Hisar*’dan ayrılır. Gerekli görüşmeleri yapar ve 7 Nisan 1966’da *Defne*’yi yayımlamaya başlar. 1971 yılına kadar devam eden *Defne*, resmî olarak kapanmasa da yayın faaliyetini durdurur. Ekonomik zorlukları aşmak isteyen Samancı, *Devrim* gazetesinin yazı işleri müdürlüğünü üstlenir, Devlet Planlama Teşkilatının Yayın-Temsil Şubesinde görev alır. Bir taraftan da Emine Işınso ile birlikte Ayşe isimli bir kadın dergisi yayımlar, *Defne*’nin yazar kadrosunda bulunan Arif Nihat Asya’nın eserlerini neşreder. Bir süre sonra Devlet Planlama Teşkilatından maaşı düşük olduğu gerekçesiyle istifa eder.

Teşkilattan istifa ettikten sonra, evini İstanbul’a taşıyan Samancı burada 9 ay işsiz kalır. Resmî olarak hâlâ yayın hayatında bulunan *Defne*’yi Edebiyat Cemiyetine devredip *Türk Edebiyatı* adı altında ortak olarak yayımlamaya başlar. Kendisi de *Türk Edebiyatı*’nda 14. sayıya kadar (Şubat 1973) yazı işleri müdürü olarak görev yapar. Edebiyat Cemiyeti tarafından ortaklığı feshedildikten sonra *Akşam* gazetesinde iki yıl boyunca halkla ilişkiler müdürlüğü ve müessese müdürlüğü yapar. 1975’te Ankara’da yayınlanan *Ekonomide Egemenlik Gazetesi*’nin imtiyazını devralan Samancı on bir ay bu işi yürüttükten sonra gazeteyi satar, 1976’da emekli olur (Yeni Defne, 1988: 23-28).

Defne’nin Yayın Hayatı ve Künyesi

Defne 7 Nisan 1966’da sanat dergisi olarak yayın hayatına başlamış, 29 Kasım 1966’ya kadar haftalık olarak devam etmiştir. 12 Aralık 1966’da aylık periyota dönerek 15 Aralık 1971’e kadar yayın hayatını sürdürmüştür. *Defne*’nin 96 sayılık yayın hayatında sahibi Metin Nuri Samancı’dır. Girişte değinildiği gibi Samancı, eşiyle Adapazarı’nda öğretmenlik yaparken abisinin

teklifi ile 1964 yılında tayinini Ankara'ya aldirarak *Hisar* dergisinde çalışmaya başlamıştır. Büyük ümitlerle Ankara'ya gelen Samancı, kendi ifadesine göre üç dört ay dergi için yoğun bir mesai harcamıştır. Ancak bunca çabasına rağmen dergi yönetimi Samancı'ya sunduğu vaatleri değiştirmiştir. Metin Nuri, Sakarya'dan düzenini bozup geldiği için bu durumu kabul etmek zorunda kalmış ancak *Hisar*'a karşı içinde bir soğukluk başlamıştır. 20 ay *Hisar* dergisinde çalışmaya devam eden Samancı 20 ayın sonunda burada kazandığı tecrübeyle dergiden ayrılmıştır. Samancı yaşanan bu durumu şu şekilde anlatır:

1966 yılı mart ayının başlarında *Hisar*'dan ayrılıp haftalık bir sanat dergisi yayınlamaya karar verdim. Param yoktu, her türlü sosyal ve ekonomik teminatı yıkmış gelmiştim Ankara'ya (...) 20 ay süren *Hisar* tecrübesi bana serbest hayatın çeşitli yönlerini öğretmiş ben de organizasyon denilen sihirli anahtarın her alanda uygulanabileceği kanaatini uyandırmıştı. Türkiye'de yayınlanan sanat dergileri hep aylıktı. Bir tek *Varlık* on beş günde bir yayınlanıyordu. Ben haftalık bir dergi yayınlayacak ve ismini de *Defne* koyacaktım (Samancı, 1977: 24-31).

Samancı'nın haftalık bir dergi yayımlama arzusu, Türkiye'de söz konusu dönemde sanat dergilerinin büyük çoğunluğunun aylık periyotlarla yayımlanıyor olması dikkate alındığında, yayıncılık alanındaki belirgin bir boşluğa işaret etmektedir. Bu doğrultuda Samancı, daha güncel ve dinamik bir içerik akışı sunma amacıyla haftalık yayımlanacak bir dergi tasarlamayı hedeflemiştir. Bu tercihin bir diğer gerekçesi ise, yayının sıklığının artırılmasıyla birlikte daha fazla yazara ve kaleme ulaşma imkânının doğacak olmasıdır. Nitekim aylık yayımlanan bir dergi yılda yalnızca 12 sayı çıkarabilirken, haftalık periyotla yayımlanan bir dergi bu sayıya yaklaşık üç ayda ulaşmakta; dolayısıyla yıllık bazda çok daha fazla metne, şair ve yazara yer verebilmektedir. Samancı'nın bu yaklaşımı, derginin ilk sayısında kaleme aldığı “Yayınımıza Başlarken” başlıklı yazıda dile getirdiği, “millî kültürümüzü tanıtmak ve millî kültürümüze yeni imzalar kazandırmak” yönündeki amacıyla da örtüşmektedir. Bu ifade, daha geniş bir yazar kitlesine ulaşma arzusunu açıkça ortaya koymaktadır. Aynı zamanda derginin 8. sayısındaki “Sanat Anlayışımız” yazısında *Defne*'nin yayın hayatına girişini ve haftalık yayımlanmasını şu sözlerle açıklamışlardır:

Mahallî kültürün, aydının gelişmiş dimağında bilimin ve teknik dünyanın temposuna uyarak geliştirilmesinde ve millî nitelik kazanmasında sanat hareketlerinin etkisi büyüktür. Bu bakımdan Türk sanatının geliştirilmesini ve medeniyetimize dayanak olmasını bireysel kabiliyetlerin yüceltilmesi tekniğine bağlı saymakta ve köklü bir gelişme yönünde Türk sanatçılarını

Millî Eğitim organizasyonunun dışında ve ona yardımcı olarak teşvik edici bir kurumun ihtiyacını duymakta idik. Bu boşluğu, aylık sanat dergileriyle ve belli bir kitlenin tekelinde yürütülen sanat hareketleriyle doldurmanın mümkün olamayacağını anladığımızdan, kabiliyetli her Türk insanına açık, haftalık sanat dergisinin bu işi yapabileceğine inandık. *Defne Dergisi* yayın hayatına bu yüzden girdi (Defne, 1966: 2).

Samancı'ya en büyük destek ve yakınlığı şair arkadaşı Ayhan İnal gösterir. Bu durumu şu şekilde dile getirir: “En büyük yakınlığı şair arkadaşım Ayhan İnal gösterdi. *Defne*'nin kuruluş temelinde onun ilgisi, onun emeği büyük yer tutar. Her gün Ayhan'la buluşup projemizi geliştirdik ve aramızda karar verdik, *Defne* kurulacaktı.” (Samancı, 1977: 24-31).

Samancı, *Defne* dergisinin kuruluş sürecinde dört kişiden oluşan bir kurucu heyet oluşturmayı planlamıştır. Bu isimlerden ilki Ayhan İnal'dır. Aklındaki diğer iki isim ise Arif Nihat Asya ve Galip Erdem'dir. Her iki isimle de bireysel olarak görüşmeyi tercih eden Samancı, bu doğrultuda Galip Erdem'le bizzat görüşmek üzere randevulaşmıştır. O dönemde Galip Erdem, *Sabah* gazetesinin Ankara bürosunun yöneticiliğini yürütmekte olup, ofisi Kızılay'daki bir gökdelende bulunmaktadır. Samancı, bu görüşmeyi anılarında şu şekilde aktarmaktadır: “Kendisine fikrimi açtım. Konuştuk uzun uzun. Daima şüpheyle bakan zeki gözlerini üzerime dikip çeşitli çeşitli sorularla beni biz güzel imtihandan geçirdikten sonra kabul etti, teklifimi.” (Samancı, 1977: 24-31).

Galip Erdem ile gerçekleştirdiği görüşmenin ardından asansöre yönelen Samancı, asansör kapısının açılmasıyla birlikte Arif Nihat Asya ile karşılaşır. Ayaküstü yapılan kısa bir sohbet esnasında, Samancı durumdan kısaca bahseder. Görüşmelerine ertesi gün akşam yemeğinde devam etmek üzere sözleşerek ayrılırlar. Ertesi akşam bir araya gelen Metin Nuri Samancı ve Arif Nihat Asya, yemek eşliğinde sohbete başlarlar. Bu görüşme sırasında Arif Nihat Asya şu ifadeleri kullanır: “Hele sen şu işi başından sonuna kadar anlat bakalım. Nedir bu *Hisar* ve *Defne* hikâyesi...” (Samancı, 1977: 24-31). Samancı, tüm hikâyeyi anlatır ve Arif Nihat Asya'ya, “Şimdi kararlıyım, *Defne*'yi kuracağım ve haftalık yayınlayacağım. Bütün maddiyat bana ait olacak, kendi göbeğimi yine kendim keseceğim. Sizden talebim maddi değil manevi, bunun için kurucular listesinde yer almanızı istiyorum.” der (Samancı, 1977: 24-31). Arif Nihat Asya, samimi bir tavırla rakısından bir yudum alır ve “Kabul ettim gitti ulen!” der. Böylelikle dört kişilik kurucu heyeti tamamlanır ve ilk sayı 7 Nisan 1966'da yayımlanır.

Derginin sahibi ve yazı işleri sorumlu müdürü başlangıçta Metin Nuri Samancı olmuştur. Daha sonraki sayılarda bu pozisyona Nesteren Refioğlu atanmış ancak bir süre sonra Samancı tekrar aynı sorumluluğu üstlenmiştir. Yönetim organizasyonunda zaman içinde çeşitli roller eklenmiş ve bu pozisyonlara getirilen kişiler değişiklik göstermiştir. Örneğin, genel yayın müdürlüğü ilk olarak Ekrem Yılmaz tarafından üstlenilmiş, ardından bu pozisyon A. Aydın Baydur'a devredilmiş ve derginin yayın hayatı boyunca devam etmiştir. İdare müdürlüğü görevine başlangıçta İbrahim Akkaya atanmış, sırasıyla Bozkurt Serdaroğlu, Mertkız Öney ve son olarak Metin Nuri Samancı'nın kardeşi C. Pekin Samancı bu sorumluluğu devralmıştır. Derginin 61. sayısına gelindiğinde kurucularda değişiklik yapılmış ve H. Fethi Gözler, A. Aydın Baydur, Arif Nihat Asya ile Metin Nuri Samancı, yeni seri kurucuları olarak görev almıştır. Derginin basım yeri ve idare yeri Ankara'dır. 6 ciltlik yayın hayatında 4 matbaa değişikliği olmuştur. Bu matbaalar; Ankara-Başnur Matbaası, Güneş Matbaacılık T.A.Ş., Anadolu Matbaası ve Fon Matbaası'dır.

Dergi, 36. sayıya kadar haftalık periyotlarla yayımlanmış, 35. sayıdan itibaren yayın politikasında değişikliğe gidilerek aylık yayın formatına geçilmiş ve bu periyotta 96. sayıya kadar neşredilmiştir. *Defne*, 36. sayıda aylık periyota dönüşün gerekçelerini şu şekilde açıklamıştır: “35 haftadır aralıksız yayınlamakta olduğumuz *Defne*, bundan böyle elinize ayda bir defa geçecektir. Bayilerin ilgisizliği, kötüye kullanılan dostluklar, sahip ve yazı işleri müdürümüzün aynı alanda başka bir görev alması bu kararı vermemize sebep olmuştur” (*Defne*, 1966: 2).

35 haftalık, 61 aylık ve 1 özel sayı ile toplamda 97 sayı ve 6. ciltten oluşan *Defne*, 1. sayıdan 36. sayıya kadar 20 sayfa olarak yayımlanmış, 36. sayıdan itibaren 96. sayıya kadar ise sayfa sayısı 24 ile 28 arasında değişiklik göstermiştir. Derginin son sayfaları çoğunlukla reklam alanı olarak değerlendirilmiş, bazı sayılarda ise ilk sayfada ya da içerik bölümlerinde küçük ölçekli reklamlara yer verilmiştir. Bunun yanı sıra, yayımlanması planlanan ya da yeni yayımlanmış eserlerle ilgili tanıtım, ilan ve duyurular da dergi içeriğinde dikkat çekici bir yer tutmuştur. Son sayı 15 Aralık 1971'de yayımlanmıştır.

Defne, haftalık olarak yayımlandığı ilk 36 sayı ve ardından aylık olarak devam eden 60 sayılık toplam yayın sürecinde üç kez fiyat değişikliğine gitmiştir. Yayın hayatına “100 kuruş” satış fiyatıyla başlayan dergi, haftalık yayınlanan ilk 36 sayı boyunca bu fiyatı korumuştur. Bu dönemde yıllık abonelik bedeli 40 TL, altı aylık 20 TL, üç aylık ise 10 TL olarak belirlenmiştir; yurt

dışı abonelik ücretleri ise bu tutarların iki katı olarak uygulanmıştır. Dergi, 36. sayıdan itibaren aylık yayına geçtikten sonra 125 kuruşluk yeni fiyatla yayımlanmaya başlamış ve bu fiyatlandırma 61. sayıya kadar sürmüştür. Bu süreçte yıllık abone ücreti 15 TL olarak belirlenmiş, öğretmen ve öğrenciler için ise bu tutar 10 TL olmuştur. Yurt dışı aboneliklerde yine iki katı fiyatlandırma politikası sürdürülmüştür.

61. sayı itibarıyla derginin sayfa sayısında artışa gidilmiş, kâğıt kalitesi iyileştirilmiş ve bu yapısal değişikliklerle birlikte yeni bir fiyat politikası benimsenmiştir. Buna göre derginin satış fiyatı 2 TL olarak güncellenmiş; yıllık abonelik ücreti 24 TL, öğretmen ve öğrenciler için ise 15 TL olarak belirlenmiştir. Yurt dışı abonelik ücreti yine iki katı olarak uygulanmaya devam etmiştir. Derginin fiyatının değişmesi 61. sayıda şu şekilde açıklanmıştır: “Sayın okurlarımız, dergimizin bu sayısından itibaren sayfa sayısını artırmış ve kâğıt kalitesini değiştirmiş bulunuyoruz. Bundan dolayı dergi fiyatı ve abone şartlarını yeniden ayarladık. Şimdiye kadar abone olan şahıs ve müesseselerin hakları baki kalacak, bundan böyle yeni şartlarımız uygulanacaktır. Durumu bilgilerinize sunarız. Saygılarımla...” (Defne, 1969: 26).

Derginin son sayısında Metin Nuri'nin İstanbul'a taşınması sebebiyle derginin yayın hayatına İstanbul'da “Türk Edebiyatı” adıyla devam edeceği açıklanmıştır. Bu açıklamadan 2 hafta sonra yayın hayatına başlayan *Türk Edebiyatı* dergisinde *Defne*'nin dönüşerek “Türk Edebiyatı” ismini aldığı yolunda herhangi bir açıklama görülmemektedir. Ancak Samancı'nın *Türk Edebiyatı*'nın ilk 14 sayısında yazı işleri müdürü olarak çalışması aradaki organik ilişkiyi göstermesi bakımından önemlidir.

Defne'nin ilk sayısında yer alan “Yayınımıza Başlarken” başlıklı metin derginin edebiyat kamuoyunda kendini konumladığı noktayı şu şekilde izah eder: “Amacı belli kalemlerin ihtirasını tatminden ziyade Türk Gençliğine sanat yönünden yardımcı ve rehber olmaktır. Milli kültürümüzü tanıtmak ve milli kültürümüze yeni imzalar kazandırmaktır.” (Defne, 1966: 2). Bu manifestoda yer alan “Amacı belli kalemlerin ihtirasını tatminden ziyade...” ibaresi derginin kişisel çıkarları veya edebî şöhreti amaçlayan bireysel yazarlardan ziyade, toplumsal ve kültürel sorumluluk taşıyan bir yayın çizgisine yöneldiğini ifade etmektedir. “İhtiras” kelimesi burada olumsuz çağrışımıyla, yalnızca öne çıkmak, alkış almak isteyen yazar figürünü eleştirir. Söz konusu dergi, kolektif ve idealist bir sanat anlayışını benimsediğini ortaya koymaktadır. “Türk gençliğine sanat yönünden yardımcı ve rehber olmaktır.” ifadesi ise, derginin özellikle genç kuşaklara yönelik didaktik ve yönlendirici bir misyon üstlenmeyi amaçladığını göstermektedir. *Defne*, yalnızca

bir sanat veya edebiyat dergisi olmakla yetinmeyip, genç kuşakları sanatsal açıdan eğitmeyi, yönlendirmeyi hedeflemektedir. Bu, 1960'lar Türkiye'sinde gençlik üzerindeki entelektüel etkisini artırmaya çalışan birçok dergiyle paralel bir tavidir. "Milli kültürümüzü tanıtmak ve milli kültürümüze yeni imzalar kazandırmaktır." cümlesi bir önceki cümlede yer alan didaktik yol gösterici tavrının yanında yerli ve millî değerleri önceleyen bir edebiyat anlayışına bağlı olduğunu göstermesi bakımından dikkate değer bir ifadedir. Esasında bu tavır, Samancı'nın yaklaşık 20 ay görev yaptığı *Hisar*'ın kendini konumlandığı noktadan pek de uzak değildir. Zira *Hisar*'ın edebi meselelere yaklaşımı da bu tavırdan çok farklı değildir:

Yazı ve şiirlerinden anlaşıldığına göre, çıkışlarındaki asıl amaç, edebiyat aracılığıyla, ulusal değerleri, yıkıcı sanat anlayışlarının etkilerinden korumaktır. Söz konusu dergi ve topluluk, şiire yeni bir ses getirmemişse de sanatta ulusal duyarlığa dayanan ve şiirin geleneksel niteliklerini korumayı amaçlayan poetik tavrıyla daha sonraki dönemler de çıkan *Çağrı* (1957), *İlgaz* (1961-1971), *Defne* (1966-1971), *Töre* (1971) ve günümüzde de yayımını sürdüren *Türk Edebiyatı* (1972) gibi dergilere öncülük etmiştir (Kara, 2005: 85).

Ankara'da yayımlanan bu iki dergi dikkate alındığında, Metin Nuri Samancı'nın yaklaşık yirmi ay süren *Hisar* dergisi tecrübesi sonrasında içinde bulunduğu edebî ortamı gözlemleyerek *Defne* dergisini yayımlama kararı alması, *Hisar* dergisinden belirli ölçüde etkilendiğini ve *Defne*'nin bu çizginin bir devamı ya da uzantısı niteliğinde değerlendirilebileceğini düşündürmektedir. *Defne* dergisinin temel amaçlarından biri milli kültürümüzü tanıtmak ve milli kültürümüze yeni imzalar katmaktır. Milli kültür çevresinde yerini alan *Defne* ve *Hisar* dergisinin yazar kadrosuna ve metin içeriklerine baktığımız zaman aynı çizgi de yürüdüğünü söyleyebiliriz. *Defne*'nin "Yolumuz" başlıklı yazısında şu cümlelere yer verilmiştir:

Defne'yi gören okuyan dostlarımız ve okurlarımız "Yolunuz ne olacaktır?" diye sordular. Haklıydılar bu sorularında; zira son zamanlarda yığınla yol sloganları atılmıştı ortaya. Sağ, sol, aşırı sağ, aşırı sol, ortanın solu v.b. gibi. Bu kadar çeşitli yolun elbette yolcuları da vardı. Ve herkes birbirine hâl, hatır sorar gibi hangi yolda olduğunu soruyordu.

Biz soruları: "*Defne*'de birleşen yollardır yolumuz" diye cevaplandırdık. Er geç bütün yollar birleşip bir ana yol meydana gelecektir. Sanat dünyamız bu günkü dağınık durumdan kurtulup kendine has bir hüviyete kavuşacaktır. Şovenlikler, ideoloji meddahlıkları birer birer iflas edecek, sahtelik gerçeğin karşısında mutlaka yenilgiye uğrayacaktır.

Son yirmi beş yıldır ortaya atılan ve çeşitli isimler altında lanse edilmeye çalışılan bir yığın acayip akımdan hangisi tutunabilmiş, hangisi günümüze ulaşan bir etki bırakabilmiştir. Birer magnezyum alevinden öte gitmeyen, boş teneke gürültüsünden farkı olmayan o şamatalar nasıl birer birer eriyip kaybolmuşsa, demokratik düzen icabı yüz bulup ortaya çıkan bu çeşitli yollar da bir gün inşa edilecek geniş ve düzgün anayolun yanında nitelik ve niceliklerini yitireceklerdir (Defne, 1966: 2).

Defne'nin bu "yol" tarifi de *Hisar*'la ortak konumlanışını ifade eder: "Özde 'ulusçu' düşünceye bağlı olan bu edebiyat topluluğu, 1950'ye gelindiğinde şiiri yozlaştırdığını, sıradanlaştırdığı için, dolaylı biçimde Garip Hareketi'ne ve ideolojik bir araç haline getirdiği için de Toplumcu Gerçekçi poetikaya tepki olarak doğmuştur, denilebilir." (Karaca, 2005: 85).

Defne'nin "Son yirmi beş yıldır ortaya atılan ve çeşitli isimler altında lanse edilmeye çalışılan bir yığın acayip akım." tabiri de *Hisar*'ın itiraz ettiği Garip ve Toplumcu Gerçekçilere işaret eder. Aynı zamanda *Defne*'nin 54. sayısında Şahinkaya Dil'in "Milli Sanat ve Edebiyatımızın Ustalarına Sataşan Eleştirmeci Taslaklarına Küçük Bir Karşılık" yazısında Toplumcu Gerçekçiliğin temsilcilerinden olan Asım Bezirci ve Rauf Mutluay'ı sert bir şekilde eleştirmiş ve yazıda "milli sanat" savunulmuştur. Öztürk Emiroğlu kitabında şu sözlere yer vermiştir: "Sürelî yayınların genellikle ilk sayısında, o yayının çıkış nedenleri ve yayın ilkelerini anlatan bir yazı yayınlanır. Edebi topluluklar da yayınladıkları ortak kitabın başında veya etrafında kümelandikleri sürelî yayın sayfalarında, sanat anlayışlarını ortaya koyan bildiri yayınlar." (Emiroğlu, 2019: 173).

Hisar ve *Defne* dergileri ele alındığında, her iki derginin de herhangi bir sanat veya edebiyat manifestosu yayımlamamış olmaları dikkat çekicidir. Bu durum, söz konusu dergiler arasında ortak bir yön olarak öne çıkar. Özellikle *Hisar* dergisi, yayın hayatına başladıktan sonra, dönemin edebiyat kamuoyunda belirgin bir sanat anlayışı ortaya koymayan bir dergi olarak değerlendirilmiştir. *Hisar* dergisi, kuruluşundan yaklaşık on yedi yıl sonra, bir radyo programı aracılığıyla sanat anlayışını sistematik biçimde kamuoyuna açıklamıştır. Ali Karahan, bu konuşmayı detaylı biçimde incelediği makalesinde şunları söylemiştir:

Derginin yayın hayatına girişinden 17 yıl sonra, *Hisar* topluluğunun ortak kararıyla Türk edebiyatında ilk defa bir radyo programında manifestolarını dört ana madde çerçevesinde duyurmuşlardır. Türkiye Radyolarının hazırladığı ve Rıdvan Çongur'un sunduğu Ana Dilimiz programında *Hisar*'ın "dil anlayışı, çalışmalarımıza yön veren belli başlı ilkeler, dergimizin kuruluşu ve diğer konularda sorulan sorular" topluluk üyeleri tarafından cevaplan-

dırılmıştır. Bu cevaplar yoluyla ortaya çıkan Hisar manifestosu programın tam metin hâlinde derginin Şubat 1967 tarihli 38 ve Mart 1967 tarihli 39. sayılarında yayımlanmıştır (Karahana, 2020: 33).

Açıklanan bu dört madde şu şekildedir:

1. Sanat bağımsız olmalı, herhangi bir ideolojinin hizmetinde olmamalıdır. Çünkü sanat, ideolojiyi yayma aracı olarak kullanılırsa bu sanatın ölmesi demektir. 2. Modern Türk Edebiyatı Batı veya herhangi bir edebiyatın kopması olmamalı, milli bir karakter taşımalı ve Anadolu'yu yansıtmalıdır. 3. Sanatta her zaman yenilik olmalı. Ama bu eskiyle bağları koparıp, geçmişten kopmak anlamında algılanmamalı. 4. Edebiyat dili o dönemde kullanılan doğal ve yaşayan bir dil olmalıdır. Konuşma ve yazı dili veya halk üst düzey dili diye bir ayırım olmamalıdır (Emiroğlu, 2019: 178).

Defne dergisi manifesto yayınlamamış ama yayın hayatı boyunca gelen eleştirilere yazdığı; “Yayınımıza Başlarken”, “Yolumuz”, “Yapıcı Olalım”, “Saldırganlar”, “Sanat Anlayışımız”, “Sanata Hizmet”, “Dergilerin Görevi”, “Sanatçının Değeri”, “Sanat Dergilerinin Önemi” yazılarla anlayışlarını belli etmişlerdir. “Sanat Anlayışımız” yazısında şunlar ifade edilmiştir: “Bir politik düşünceyi veya herhangi bir doktriner inancın esprisini dayanak olarak almadığımızdan aşırı sağ ve sol akımların Türk Sanat ve medeniyetine zarar verebileceği kanısında bulunduğumuzdan, hizmet alanımız millet gerçeği ve Türk sanatı üzerine bina ettik.” (Defne, 1966: 3). Bu paragrafın, *Hisar* Dergisi’nin birinci ilkesinde ifade edilen görüşle paralellik taşıdığı söylenebilir. *Hisar*, ideolojinin sanatı ortadan kaldıracak düşüncesini savunurken; *Defne*, benzer şekilde, aşırı sağ ya da sol siyasal akımların Türk sanatına zarar vereceği görüşünü dile getirir. Her iki dergi de sanatın ideolojik yönlendirmelerden arındırılması gerektiği fikrinde birleşmektedir. *Defne*’nin 28. sayısında kaleme alınan “Doğunun Batı Penceresi” yazısında ise şu cümleler karşımıza çıkar:

Atatürk’ün zamanında millî bir hüviyete bürünen edebiyatımız şimdi kökü dışarda olan akımların etkisiyle dejenere olmuş bir hâlde. “Batı kültürünü almayalım” diye gülünç bir iddia ortaya atılamaz, ama batıyı yobazca taklit de batılaşmak anlamına gelmez. Yapılacak iş batı görüşü, doğu duyuşu içinde kendine has bir Türk sanatı yaratıp bunu muhafaza edip, geliştirmektir. Kendi kaynaklarımızdan yararlanarak ortaya koyacağımız eserler bizi dünyada Türk olarak temsil edebilmelidir. Batılı için malûm olan bir sanat akımını körü körüne taklit ederek katılacağımız sanat hareketlerinde “Peyk” sıfatının bize verilebileceğini düşünmek zorundayız (Defne, 1966: 3).

Bu paragraf, *Hisar* dergisinin ikinci ilkesiyle paralellik göstermektedir. Her iki söylemde de başka bir edebiyatın taklit edilmesinden ziyade özgün ve kendine has bir edebiyat anlayışının benimsenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, milli çizginin korunması ve geliştirilmesi, kültürel kimliğin temel unsurlarından biri olarak ön plana çıkarılmaktadır.

Defne dergisinin yayın süreci boyunca düzenli olarak yer verdiği “Sanatseverlere Mektuplar” başlıklı yazılar, dergiye gönderilen şiir, hikâye ve deneme türündeki metinlerin yayımlanma ya da yayımlanmama gerekçelerine dair açıklamaların yapıldığı bir bölüm olarak dikkat çeker. Bu yazılar, yalnızca iki metni yayımlanacakken üçüncüsünün neden yayımlanmadığını açıklamak gibi spesifik durumlara da yer verir. Dergi, bu bölüm aracılığıyla, kendisine gönderilen fakat yayımlanmayan tüm yazarlara gerekçeli geri bildirimlerde bulunmuş; böylelikle edebi üretim ile yayın politikası arasındaki ilişkiyi şeffaf biçimde sürdürmüştür. Dergiye ulaşan şiirlere ilişkin yapılan değerlendirmelerden bazıları şöyledir:

Şiiri meydana getiren çeşitli unsurlar vardır. Bu unsurlardan birisi de muhakkak ki kâfiyedir. Ancak illa kâfiye zoruyla şiir yazmaya kalkışmak çok defa şiirden uzaklaştırır yazanı. Kelimeleri alt alta sıralayarak bir şiir meydana getirmek hem kolay hem de marifet değildir. Gramer kaidelerini bilmeden, edebi sanatları kavramadan bu alanda kalem oynatmak hayli güçtür. Yurdumuzda tutunup benimsenmiş bir yazma kuralı vardır. Gerek düz yazıda gerek şiirde bunun dışına çıkmak tekâmül anlayışına aykırı bir davranıştır. Yıllardır her mısranın başı büyük harflerle yazılan şiirin küçük harflerle yazılması ona bir özellik katmaz (Defne, 1966: 2).

Bu alıntılar incelendiğinde, *Defne* dergisinin değerlendirme yaklaşımının, üçüncü ilke ile örtüştüğü görülmektedir. Şiir yazımı, belirli estetik ve yapısal kurallara dayanan bir edebi türdür. Elbette yenilikler denemek mümkündür; ancak şiiri şiir yapan temel unsurların tamamen göz ardı edilmesi, metni şiir niteliğinden uzaklaştırır. Örneğin, alıntıda da görüldüğü üzere, serbest ölçüyle şiir yazmak mümkün olmakla birlikte, kafiye unsuru olmadan yazılan bir metnin şiirselliği zayıflar. Aynı şekilde, edebî sanatların kullanımı da şiirin estetik değerini belirleyen temel öğelerdendir. Sadece sözcükleri alt alta dizmek gibi biçimsel denemeler, kendi başına şiirsel bir ifade sağlamaz. Bu bağlamda, *Defne* dergisinin şiir anlayışı ve değerlendirme ölçütleri, *Hisar* dergisiyle benzer bir tutarlılık sergilemekte; her iki yayın da şiirin geleneksel yapı unsurlarına verdiği önemi vurgulamaktadır.

Son olarak *Defne*’nin 46. sayısındaki “*Akad’ın Yayı*” yazısında dil ile ilgili şunlar söylenmiştir:

Toplumsal değer ölçülerini yıkmak için girilen soysuz savaşın çiçeği burnunda bir misalini görmek istiyorsanız, Üçüncü Tiyatro’da oynanan «AKAD’IN YAYI»nı seyrediniz. Oyunda işlenen temanın çirkinliği bir yana, kullanılan uydurukça dilin korkunçluğu karşısında damarlardaki kanınız donar. Millî Eğitim Bakanlığı’nın emri altında çalışan bu tiyatroların nasıl millî bir dil taşımayan oyunları sahneye koyabildiğini hayretle düşünür, kulaklarınızı tırmalayan ne idüğü belirsiz ilişkiler (!) karşısında dehşetle irkilirsiniz. Edebi kurullarında, Türk dilinin haysiyetini koruma savaşının içinde bulunan ve yakinen tanıdığımız, yetkililer varken böyle acayip dille yazılmış eserlerin ne şekilde ve niçin kabul edildiğini merak edersiniz (Defne, 1967: 3).

Bu değerlendirmeler ışığında, *Defne* dergisinin *Hisar*’ın dördüncü ilişkisiyle de örtüştüğü görülmektedir. Her ne kadar *Defne*, *Hisar* gibi yazılı bir manifesto yayımlamamış olsa da yayın süreci boyunca ortaya koyduğu edebi tercihler ve yazılar aracılığıyla dolaylı bir manifesto sunmuştur. Bu yönüyle *Defne*’nin edebi tutumu, *Hisar* dergisinin çizgisiyle büyük ölçüde paralellik göstermektedir. Sanat anlayışı, yazar kadrosunda yer alan ortak isimler ve benimsediği estetik ölçütler, *Defne*’nin *Hisar*’ın devamı niteliğinde, onun bir uzantısı olarak yayın hayatını sürdürdüğünü ortaya koymaktadır.

Defne yayın hayatına ara verdikten beş yıl sonra *Yeni Defne* olarak okuyucu karşısına çıkar. *Yeni Defne*, Ferit Ragıp Tuncor tarafından 1977 yılında İstanbul’da aylık olarak yayımlanmaya başlayan bir sanat dergisidir. Bu dergi, Metin Nuri Samancı’nın 1966 yılında yayımladığı *Defne* dergisinin bir devamı niteliğinde yayım hayatına başlamıştır. Her iki derginin kapak tasarımları büyük ölçüde benzerlik göstermekte; yalnızca dergi adının üzerine “Yeni” ifadesi eklenerek ad değişikliği yapılmıştır. *Yeni Defne*’nin yazar kadrosuna, önceki sayılardan farklı olarak bazı yeni isimler dâhil edilmiştir. Bununla birlikte, Arif Nihat Asya, Göktürk Mehmet Uytun, Yaşar Faruk İnal, H. Fethi Gözler, Necmeddin Esin, Coşkun Ertepinar, Halil Soyuer, Ahmet Tufan Şentürk ve Metin Nuri Samancı gibi, önceki *Defne* dergisinde de yer almış şair ve yazarlar, *Yeni Defne*’nin yazar kadrosunda da bulunmaktadır. Derginin, önceki yayım çizgisini sürdürdüğü ve *Defne*’nin devamı olduğu bilgisine, Metin Nuri Samancı’nın *Yeni Defne*’de kaleme aldığı “Yayınımıza Başlarken” başlıklı yazıdan ulaşmak mümkündür. Söz konusu yazıda şu ifadeler dikkati çekmektedir:

Pek çok genç kalem *Defne* sayfalarından geçerek günümüze ulaşmıştır. Milli sanattan yana her türlü aşırı akıma karşı ama Türk ülküsünün bilinci içinde eğitici ve öğretici çizgide Tekelci olmayan bir hizmet anlayışı ile

Türk fikir ve sanatına kazandırılan bu genç kalemleri bugün gazete ve dergi sayfaları arasında gördükçe büyük bir ruh huzuru duyuyor bu çeşit dergilerin mutlak kültür hayatımızda yer almasının gerekliliğine inanıyoruz. İşte bu yüzden değerli dostum, şair ve yazar Ferit Rağıp Tuncor'u teşvik ederek on bir yıl önce temelini attığım Defne dergisini yeniden sanat hayatımıza kazandırması için ikna ettim. Her türlü desteği sağlayacağımı vaad ederek ona Yeni Defne'yi kurdurttum. İlk sayısı bugün elinizde bulunan Yeni Defne daha önceki Defne'nin bir devamı olarak her ay yayınlanacaktır (Samancı, 1977: 4).

Verilen ifadelerden “Millî sanattan yana her türlü aşırı akıma karşı” ifadesi, yalnızca estetik bir tercih değil, aynı zamanda ideolojik bir duruşun yansımasıdır. Bu tür bir söylem, sanatın toplumdan ve ulusal kimlikten kopuk olmaması gerektiğini savunan düşünsel bir çerçeveyi işaret eder. Dergi, millî sanat anlayışını yalnızca bir sanat biçimi olarak değil, aynı zamanda kültürel ve ideolojik bir görev olarak görmektedir. Bu anlayışa göre sanat, bireysel dışavurumdan çok, toplumun değerlerine hizmet eden bir araç olmalıdır. Bu bağlamda “aşırı akımlar” ifadesiyle, özellikle Batı merkezli, bireyci, soyut veya toplum gerçekliğinden kopuk sanat anlayışları eleştirilmekte; bu tür akımların Türk gençliği üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceği ima edilmektedir. Dergi, bu tür eğilimlerin millî kültürün yozlaşmasına veya yabancılaşmasına yol açabileceği endişesini taşır. Dolayısıyla sanatın yönünün “millî değerleri yaşatma ve yeni nesillere aktarma” işleviyle örtüşmesi gerektiği savunulur. Samancı'nın bu sözleri *Defne* ve *Yeni Defne*'nin çizgisini çok iyi açıklamaktadır.

Kapak Bilgisi

Görsel 1-2. *Defne* Dergisi Sayı 47 ve 64.

Defne dergisi 1. sayıdan 96. sayıya kadar ön dış kapakta iki renk kullanmıştır. Derginin boyutu 20 cm'ye 27 cm'dir. 1. sayıdan 61. sayıya kadar Gör-

sel 1'deki tasarım kullanılmıştır. Kapağın sağ tarafında dergide yazısı olan isimler vardır. İsimlerin solunda ve derginin ortasında ise sayı numarası ve yayımlanma tarihi yazmaktadır. Sol alt köşe de derginin ismi, sağ alt köşe de ise “haftalık sanat dergisi” ibaresi vardır. 36. sayıyla birlikte bu ibare “aylık sanat dergisi” ibaresi olarak değişmiştir. 61. sayıyla birlikte dergi de birçok değişikliklerle birlikte dış kapak tasarımında da değişiklik olmuştur. Bu değişiklik büyük bir değişiklik değildir. Görsel 2'deki gibi yine iki renk kullanılan kapakta sağ tarafta kullanılan renk sol tarafta krem üstüne nokta şeklinde desen yapılarak kullanılmıştır. 61. sayıdan 96 sayıya kadar bu şekilde devam etmiştir.

Derginin ismi sol üst köşeye, “Aylık Sanat Dergisi” yazısı sağ üst köşeye alınmıştır. Sol alt köşede ise yuvarlak içinde sayı numarası ve yayın tarihi yazılmıştır. Yine aynı şekilde kapağın sağ orta kısmında dergide yazısı olan isimlere yer verilmiştir. *Defne* dergisinin 1. sayısından 96. sayısına kadar arka dış kapağı reklam kapağı olarak kullanılmıştır. Bu reklamlar genel olarak, Basın İlan Kurumu, T.C. Ziraat Bankası ve İstanbul Bankası'na ait reklamlardır.

İçerik Bakımından Defne

Defne dergisi 97 sayılık yayın hayatı boyunca gerek kuruluş zamanında gerek yayın sürecinde birçok sanatçının bir araya gelmesini sağlamıştır. Dergide meşhur yazarların yazı ve şiirleri olduğu gibi kimi amatör isimlerin ilk eserleri de yer almıştır. Toplamda 460 yazar/şair dergide makale, röportaj, konferans metni, şiir, hikâye, roman tefrikası, deneme gibi onlarca türde epeyce yazı yayımlamıştır. Samancı'nın yayıncılık serüvenindeki temel amacı, belirli bir edebi akıma ya da topluluğa bağlı kalmaksızın, dar bir çevreye ait isimlerin eserlerini yayımlamak yerine, genç ve yetenekli kalemleri edebiyat dünyasına kazandırmak olmuştur. Bu yaklaşım, derginin kapsayıcı ve yenilikçi bir anlayışla hareket ettiğini göstermektedir. *Defne*'yi gençlerin kendini göstermesi için bir yol olarak görmek derginin amacına uygun bir söylem olacaktır. Gençlere verilen bu imkânlarla birlikte yazar/şair kadrosu kalabalıktır. Başta Halide Nusret Zorlutuna, Arif Nihat Asya, Galip Erdem, Halil Soyuer, Azmi Güleç, Cahit Obruk, Ayhan İnal, A. Tufan Şentürk, İsmail Safa Esgin, Rıza Ümit, H. Fethi Gözler, Göktürk Mehmet Uytun, Niyazi Gençosmanoğlu, Coşkun Ertepinar, Ekrem Yılmaz, Nüvit Osmay, Necmettin Esin, Hasan Kaya Mânioğlu, Ahmet Uğuralp, Mustafa Özbacı, A. Fuad Azgur, Sami Ayhan, Nihat Aşar, Celal Hafifbilek, Hüseyin Çelikan, Cemal Kırca, Ömer Kuşhan, Süleyman Arif Emre, Numan Özdemir, Bahri Ulaş, Halit Fahri Ozansoy, İbrahim Minnetoğlu, Nejdett Sancar, Refet Körüklü, Müjgan Cunbur, Ca-

hit Öztelli, Şerif Baykurt, M. Zeki Sofuoğlu, Muzaffer Uyguner, M. Akif İnan, Nevin Esmer soy, Selahattin Ertürk, Fehmi Özçelik, Yaşar Faruk İnal, Osman Atilla, Refik Fikret Sağnak, Avni Akyol, Nuri Abaç, Ali Rıza Özer, Abdullah Satoğlu, Siddika Yüksel, Dilaver Cebeci, Vedat Güler, Şahinkaya Dil, Koray Ekener, İhsan Şimşek, Hasan Sami Bolak, M. Salim Çekmegil, Hasan Alp İmamoğlu, Mehmet Coşar, M. Zeki Akdağ gibi isimler şiir, hikâye, hatıra, deneme, mektup, makale türünde onlarca eser yayımlamıştır.

Halide Nusret Zorlutuna, Arif Nihat Asya, Halil Soyuer, Azmi Güleç, Rıza Ümit, H. Fethi Gözler, Göktürk Mehmet Uytun, Niyazi Gençosmanoğlu, Coşkun Ertepinar, Emine Işinsu, Necmettin Esin ve Hasan Kaya Mânioğlu gibi edebiyatçılar; *Hisar*, *Defne*, *Türk Edebiyatı*, *Ayşe ve Töre* gibi milliyetçi çizgi-deki dergilerde yazılar kaleme almışlardır. Bu isimlerin yer aldığı yayınlar arasında, *Defne* dergisi de milliyetçi bir yönelime sahip olmakla birlikte, aşırı sağ ya da aşırı sol ideolojilere mesafeli durmaktadır. Dergi, belirli bir siyasi kimliğe bağlı kalmaksızın, geniş bir okur kitlesine hitap etmeyi amaçlamıştır. Yayın politikası gereği, yazılarda açık bir siyasi söylem veya içerik yer almadığı sürece, yazarların bireysel siyasi görüşleri dikkate alınmamıştır. Bu tutum, derginin 34. sayısında yer alan “Sanatseverlere Mektuplar” başlıklı yazıda da açık bir biçimde ifade edilmektedir. Söz konusu sayıda bu yaklaşıma dair şu ifadeler yer almaktadır: “Şiirlerinize gelince “*Biz Doğulular*” isimli şiiriniz siyasi bir nitelik taşıdığı için yayımlayamıyoruz. “*Tasasızların Dünyası*” yayınlanacaktır.” (Defne, 1966: 2).

Bir diğer örnek olarak, derginin 85. sayısında sol görüşlü kimliğiyle tanınan Yusuf Atılgan’a ait “Heykel” isimli bir hikâyenin yayımlandığı görülmektedir. Yayımlanan bu hikâye de geçmişte yaşadığı bir aşk yüzünden ruh sağlığı sarsılan bir adamın psikolojik bunalımı ve unutamamanın acısı anlatılır. Bu durum, dergi açısından söz konusu metnin siyasi bir içerik taşıması nedeniyle yayımlanmış olmasıyla açıklanabilir. Ancak, Atılgan’ın milliyetçi bir çizgide konumlanan *Defne* gibi bir dergiye eser göndermesi üzerinde özellikle durulması gereken bir husustur. İsmail Alper Kumsar’ın çalışmasında, Atılgan’a dair şu değerlendirme yer almaktadır:

Yusuf Atılgan’ın son zamanda ortaya çıkan şiirleri ve bu şiirlerin yayımlandığı dergiler, onun siyasi düşüncelerindeki değişim konusunda önemli ipuçları verdi. Yusuf Ziya Atılgan imzası ile 1941 yılının Kasım ayında milliyetçi tavrı ile bilinen Çınaraltı dergisinde yayımlanan *Üzülme Adaş* başlıklı şiir bu anlamda önemlidir. Atılgan, üniversite yıllarına denk gelen bu şiirde II. Dünya Savaşı’na girmedikimiz için hayıflanarak Yusuf Ziya Ortaç’ı oldukça milliyetçi bir söylemle teselli etmek ister. (...) Bu yazı kapsamında ele ala-

cağımız 1947’de yayımlandığı söylenen *Çıkış Gecesi* isimli piyes de Atıl-gan’ın siyasi fikirleri ile tezat oluşturan ilginç bir metindir. Yusuf Atıl-gan’ın siyasi kimliği ile bu piyesin içeriği karşılaştırıldığında ortada bir tezat oldu-ğu açıkça görülmektedir. Sosyalist bir örgütlenme olan İleri Gençlik Birli-ği’nin faaliyetlerine katıldığı gerekçesiyle hapis yatmış bir yazarın bu tip milliyetçi duyarlılığı güçlü bir metin kaleme alması ilginçtir (Kumsar, 2017: 30-34).

Bu bağlamda, Yusuf Atıl-gan’ın *Çınaraltı* dergisinde yayımlanan şiiri, “Çıkış Gecesi” adlı piyesi ve Defne dergisinde yer alan “Heykel” isimli hikâyesi birlikte değerlendirildiğinde, yazarın yalnızca sol görüşlü kimliğiyle değil, aynı zamanda milliyetçi bir yönelimle de ilişkilendirilebileceği söyle-nebilir.

Derginin 97 sayılı yayın hayatında 2456 yazı kaleme alınmış ve yayım-lanmıştır. 1569 şiir, 168 makale, 245 deneme, 88 mektup, 125 hatıra ve 71 hikâye vardır. Bununla beraber çeviri metin, mensur şiir, folklor, röportaj, kitap tanıtımı, tiyatro eleştirisi, eser incelemesi, haber yazısı, biyografi, veci-ze, küçük hikâye ve eleştiri türünde de toplamda 190 metin kaleme alınmış-tır. Yazı türü olarak edebi metinlerle birlikte akademik metinlerde mevcut-tur. Dergi de çoğunlukla şiir, hikâye, mektup, deneme, hatıra ve makale gibi metinler kaleme alınmıştır.

Yayın hayatı boyunca sadece bir tane roman tefrikası vardır. Bu roman tefrikası derginin sahibi Metin Nuri Samancı’nın 93. sayıda başladığı ve 96. sayıda dergi kapandığı için devamı gelmeyen *Kıraç Yıllar* isimli eserdir. Ro-man daha sonra herhangi bir yerde devam etmemiş ve kitap olarak yayım-lanmamıştır. Bu çalışma Samancı’nın tek roman girişimidir. Başka bir roman tefrikası ya da romanı yoktur. Dergide bu metinler dışında köşe yazısı, mâni, beyanname ve nekroloji de bulunmaktadır. Bu metinlerden sadece birer tane mevcuttur.

Defne dergisinde en yoğun şekilde temsil edilen edebî tür, şiirdir. Dergi-nin yayın serüveni boyunca pek çok şairin şiirlerine yer verildiği görülmekte-dir. Bu şiirler genel olarak sade ve anlaşılır bir dil ile kaleme alınmıştır. Aruz veznine nadiren başvurulmuş olmakla birlikte, kullanıldığı örnekler de mev-cuttur. Nitekim derginin 67. sayısında yer alan Hasan Kaya Manioğlu’na ait “Rubailer” başlıklı bölümde yer alan “Günebakan” ve “Lale” şiirleri, rubai tarzında ve mef’ûlü/ fâilâtü/ mefâilü/ fâilün kalıbı ile yazılmıştır. Bu şiirlerde Arapça ve Farsça tamlamalara yer verilmemesi, şiir dilinde sadeliğin korun-duğunun bir göstergesidir.

Dergide yayımlanan şiirlerin büyük çoğunluğu hece ölçüsü veya serbest ölçü ile yazılmıştır. Özellikle 11'li, 13'lü ve 14'lü hece kalıpları dikkat çekmektedir. Tematik açıdan incelendiğinde şiirlerde bireysel duyarlılıkların ön planda olduğu görülür. Ölüm, aşk, özlem, umut, yalnızlık, umutsuzluk, ayrılık, anne sevgisi ve yaşama sevinci gibi temalar sıklıkla işlenmiştir. Bunun yanı sıra dergide milliyetçi şiirler de önemli bir yer tutmaktadır. Bu şiirlerde Atatürk sevgisi, vatan sevgisi, bağımsızlık, Millî Mücadele ruhu ve millî birlik gibi temalar ön plana çıkmaktadır. Milliyetçi temalı şiirlere örnek olarak, Yavuz Bülent Bakiler'in "Fetih Destanı: Davullar Davullar Davullar" ve "Toplar" şiirleri, Arif Nihat Asya'nın "Kalk Yiğidim" şiiri, Hasan Kaya Manioğlu'nun "Kâğnı Gıcırtiları" şiiri, İsmail Safa Sezgin'in "19 Mayıs" şiiri, Halide Nusret Zorlutuna'nın "45 Yılın Ardından Ezan Sesi" şiiri, Coşkun Ertepinar'ın "Ankara'nın Ortasında Kızılay" şiiri ve Hüseyin Hilmi Göktürk'ün "Bayrak" şiiri örnek olarak gösterilebilir.

Defne dergisinde şiir ve denemeden sonra en çok yer verilen tür makaledir. Dergide toplam 168 makale kaleme alınmış ve yayımlanmıştır. Bu makaleler, geniş bir konu yelpazesine yayılmaktadır. Edebiyat alanında, Hayri Tümer'in "Hazreti Mevlâna", Muzaffer Uyguner'in "İran Edebiyatı'na Bir Bakış", Bahri Ulaş'ın "Edebi Çığırılar: Romantizm" başlıklı ve diğer edebî akımlara dair yazıları dikkat çekmektedir. Spor temalı yazılardan biri olan Avni Akyol'un "Gençlik ve Spor Bakanlığı Kuruluşu Üzerine" adlı makalesi bu bağlamda öne çıkarken, tarihî konularda Fahrettin Kırzioğlu'nun "19 Mayıs 1919" ve H. Fethi Gözler'in "Bayrağımızın Tarihi Üzerine" makaleleri örnek teşkil etmektedir. Gelenek ve kültürle ilgili olarak Nedim Orta'nın "Germiyan Köyü'nde Hıdırellez ve Düğünler" ve Müjgan Cunbur'un "Kültür Tarihimizde Kütüphanelerin Yeri" başlıklı çalışmaları yer almaktadır. Dil alanında, Ömer Kuşhan'ın "Dilde Devrim mi, İnkılap mı Olmalı?" başlıklı yazısı dikkat çekerken, eğitim üzerine H. Fethi Gözler'in "Eğitimde Kelimelerin Rolü" başlıklı makalesi yayımlanmıştır. Milliyetçilik ve Türklük teması da dergide işlenen önemli konular arasında yer almaktadır. Gülhan Kuşhan'ın "Günümüz Türk Milliyetçisinin Görevi", Basri İmece'nin "Milliyetçilik Üstüne", H. Fethi Gözler'in "Türk Kahramanlığı" ve Osman Turan'ın "Türklerin Irkı Hususiyetlerine Dair" başlıklı makaleleri bu bağlamda dikkat çekici örneklerdir.

Defne dergisinde en fazla işlenen ikinci yazı türü denemelerdir. Toplamda 245 denemenin kaleme alınarak yayımlandığı görülmektedir. Bu denemelerin büyük bir bölümü, her sayının başında "Defne" ismiyle kaleme alınan ve derginin sanat anlayışı ya da o sayı ile ilgili konuları ele alan metinlerden oluşmaktadır. Söz konusu denemeler arasında "Yayınımıza Baş-

larken”, “Sanat Anlayışımız”, “1. Cildi Tamamlarken”, “Yolumuz”, “Kabuk Değil Öz”, “Atatürk Sevgisi” ve “Sanata Hizmet” gibi başlıklar yer almaktadır. Bunun yanı sıra, deneme türü çerçevesinde tiyatro, sanat, şiir, hayat, düşünme, sevgi, saygı, gençlik ve milli heyecan gibi temalar üzerine de yazılar kaleme alınmıştır.

Defne dergisinde 71 hikâye kaleme alınmıştır. Mahalle dayanışması, köy-şehir hayatı, komşuluk kültürü gibi toplumsal konular yanında hayal kurmak, yoksulluk, yalnızlık, aşk, sevgi, emek, yıpranmışlık, imkânsızlık, ölüm, masumiyet, ruhun dinlenmesi, umut, umutsuzluk gibi bireysel konularda da hikâyeler vardır. Durum (Çehov tipi) ve Olay (Maupassant Tipi) hikâye örnekleri görürüz. Birkaç hikâye örneği vermek gerekirse: Emine Işınsoy Okçu’nun, “Kan Göller Gibi” hikâyesi aşk ve özlem temasının ağır bastığı kahraman bakış açısıyla kaleme alınan bir durum hikâyesidir. Salim Koçak’ın “Edebi Gömülüş” hikâyesi ölüm ve çaresizlik temasının ağır bastığı kahraman bakış açısıyla kaleme alınan olay hikâyesidir. Osman Yardım’ın “Hacı Mutsuz’un Mutsuzluğu” hikâyesi yoksulluk temasının ağır bastığı hâkim (ilahî) bakış açısıyla kaleme alınan olay hikâyesidir. Metin Nuri Samancı’nın “Kedinin Gözleri” hikâyesi ruhun dinlenmesi temasının ağır bastığı kahraman bakış açısıyla kaleme alınan bir durum hikâyesidir. Ali Rıza Özer, Nüvit Osmay, Göktürk Mehmet Uytun, Necla Genç, İhsan Şimşek, Mehmet Coşar, Mertkız Öney, Avni Yüksel ve Yusuf Atılğan’ın da hikâyeleri dergide yerini almıştır.

Defne dergisinde dikkat çeken türlerden biri de mektuptur. Derginin 97 sayılık yayın hayatı boyunca toplam 88 mektup metnine yer verilmiştir. Bu mektupların büyük bir kısmı, dergiye gönderilen yazıların değerlendirilmesi sürecinde, yazarlarına verilen geri bildirimlerden oluşmaktadır. Bu metinler genellikle “Sanatseverlere Mektuplar” başlığı altında yayımlanmış ve gönderilen yazıların içerik, üslup veya biçimsel yetersizlikleri açıklanarak neden yayımlanmadığı ya da yayımlanacağı gerekçeleri belirtilmiştir. Bunun yanı sıra dergide mektup tarzında kaleme alınmış uzun soluklu mektuplar da bulunmaktadır. Bu mektupların en dikkat çekici örneklerinden biri, Ömer Kuşhan tarafından yazılan ve “Aranan Dost’a Mektuplar” başlığını taşıyan dizidir. Diğer örnekler arasında H. Fethi Gözler’in “Memişoğlu’na Açık Mektup” ve “Kadri Kaplan’a Açık Mektup” başlıklı mektupları ile Sadık Tural’ın “Bir Dosta Mektup” ve “Bir Dosta Mektup 2” başlıklı yazıları yer almaktadır.

Defne dergisinde en yoğun biçimde yer verilen yazı türlerinden biri de hatıra (anı) yazılarıdır. Derginin 97 sayılık yayım serüveni boyunca toplam 125 hatıra metnine yer verilmiştir. Bu yönüyle hatıra türü, derginin edebî

belleğe ve bireysel deneyim aktarımına verdiği önemin somut bir göstergesi olarak öne çıkmaktadır. A. Aydın Badur'un "İran'dan Yankılar", Mehmet Güneş Koryurt'un "Anadolu'yu Anlayamayanlar" ve "Kara Gecede Ak Duygular", Turhan Berkok'un "Bir Köy Öğretmeni", Refik Fikret Sağnak'ın "Hatıralar Geçidi" ve "Büyüklerle Nasıl Tanıştım" başlıklı yazılarında; Faruk Nafiz Çamlıbel, Hamidi, Cenap Şahabettin, Süleyman Nazif, Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Tefvik Fikret, Tefvik Nevzat Bey, Cahit Sıtkı Tarancı ve Muhlis Sabahattin gibi önemli edebî şahsiyetlere dair anılar paylaşılmıştır. Bunların dışında dergide dikkat çeken üç önemli hatıra daha yer almaktadır. İlki, Metin Nuri Samancı'nın öğretmenliğe ilk adım attığı yıllarda Giresun'daki gözlemlerini ve deneyimlerini aktardığı "Caniklerde Bir Öğretmen" başlıklı yazıdır. İkincisi, Halide Nusret Zorlutuna'nın dergi için kaleme aldığı duyurulan ve hem öğretmenlik yaşamını hem de sanatla geçen yıllarını konu edinen "Dört Mevsimden Yapraklar" adlı hatırat metnidir. Üçüncüsü ise Halil Soyuer'in "Şair Dostlarım" başlığı altında kaleme aldığı anı dizisidir. Bu yazılarda Soyuer; Yahya Kemal Beyatlı, Orhan Veli Kanık, Ümit Yaşar Oğuzcan, Munis Faik Ozansoy, Ahmet Muhip Dranas, Fevzi Halıcı, Cahit Külebi, Ayhan İnal, Arif Nihat Asya, Cahit Obruk, Ahmet Tufan Şentürk, Cahit Sıtkı Tarancı, Osman Atilla, Faruk Nafiz Çamlıbel, Behçet Kemal Çağlar, Necip Fazıl Kısakürek, Âşık Veysel, Bekir Sıtkı Erdoğan, Gültekin Samancı, Mustafa Arif Arık, Coşkun Ertepinar, Şinasi Özdenoğlu, İlhan Geçer, Dr. Fethi Tevetoğlu, Orhan Seyfi Orhon, Azmi Güleç, Nihat Aşar ve İbrahim Alaettin Gövsa gibi birçok edebiyatçıyı bireysel tanıklıkları çerçevesinde ele almıştır.

Defne dergisinin 97 sayılık yayın hayatında 14 röportaj kaleme alınmış ve yayımlanmıştır. Savaş Akova'nın; "Rana Cabbar'la Röportaj", "Nihat Akcan'la Röportaj", "Genco Erkal'la Röportaj", "İhsan Yüce ile Röportaj", "Müşfik Kenter ile Röportaj", Gündüz Kalıcı'la Röportaj", "Mete Uğur'la Röportaj", Metin Nuri Samancı'nın; "Emine Işinsu Okçu'nun Başarısı", "Tahsin Banguoğlu ile Konuşma", Ziya Güven Moğulkoç'un; "Fikret Tartanla Konuşma", "Yalın Tolga ile Konuşma", Ekrem Yılmaz'ın, "Ayhan İnal'ın Başarısı", Orhan Okyol'un, "İbrahim Safi ile Konuşma", Sami Hamamcı'nın, "Feyzi Halıcı ile Konuşma" başlıklı röportajları yayımlanmıştır.

Defne dergisinde kaleme alınan bir diğer yazın türü ise kitap tanıtımlarıdır. Derginin çeşitli sayılarında yayımlanan bu metinler, dönemin edebî üretimini değerlendirme ve okura yön gösterme amacı taşımaktadır. Ayhan İnal tarafından Yavuz Bülent Bakiler'in "Yalnızlık" adlı eseri, Halil Soyuer'in "Aylak İnsanlar Kenti", Muzaffer Uyguner tarafından Türkan Ateş'in "Tedirgin Gerçek" eseri, Fahriye Şentürk tarafından Orhan Ulukan'ın "Korku Duva-

rı” eseri, Göktürk Mehmet Uytun tarafından Hüseyin Çelikcan’ın “Sevdiklerim” eseri, Bahri Ulaş tarafından Sıtkı Yırcalı’nın “Batıya Kalkan Tren” eseri, Arif Nihat Asya tarafından Mehmet Hüseyin Öner’in “Kırılan Dalların Açmazlığı” eseri, Şahinkaya Dil tarafından Mehmet Çınarlı’nın “Halkımız ve Sana-tımız” isimli eseri tanıtılmıştır. Ayrıca Yaşar Faruk İnal’ın “Son Ayların Kitap-ları” başlıklı genel değerlendirme yazısı da bu bağlamda dikkate değerdir.

Defne dergisinin yayın serüveni boyunca yalnızca bir adet nekroloji ya-zısına yer verilmiştir. Bu tek örnek, derginin 16. sayısında M. Zeki Sofuoğlu tarafından kaleme alınan “Hamdullah Suphi Tanrıöver’in Ardından” başlıklı yazıdır.

Defne dergisinde toplam on iki biyografi yazısı yayımlanmıştır. Dergide yer alan biyografiler şunlardır: Defne ismiyle kaleme alınan “Şerif Baykurt”, “Sabahattin Kalender” ve “Arif Nihat Asya Kimdir?”, Nevvare Gövsa’nın “Şair Nef’î”, İbrahim Akkaya’nın “Âşık Halil” ve “Âşık Hayati Vasfi Taşyürek”, Mehmet Çakırtaş’ın “Türk Şair ve Nasirleri: Şair Munis Faik Ozansoy Hayatı ve Şiirleri”, Sabri Ece’nin “Hazreti Pir Kimdir?”, Nedim Orta’nın “Yaşayan Halk Ozanları: Âşık Efkârî”, İsa Kayacan’ın “Ayhan İnal”, Göktürk Mehmet Uy-tun’un “Alparslan” ve Mehmet Coşar’ın “Bir Büyük İnsan: Ruso” başlıklı bi-yografileridir.

Sonuç

Bu çalışma, *Defne* dergisinin tarihsel arka planını, kurumsal yapısını ve edebî üretim kapasitesini kapsamlı biçimde inceleyerek, derginin Türk ede-biyatındaki özgün konumunu somutlaştırmıştır. Öncelikle, *Defne*’nin *Hisar* ve *Türk Edebiyatı* dergileri arasında bir “köprü dergi” işlevi üstlendiği tespit edilmiştir. Kurucu kadroda yer alan ortak isimler, millî kültürü önceleyen anlayış ve ideolojik kutuplardan uzak duran yayın çizgisi, bu sürekliliğin temel dayanakları olarak öne çıkmaktadır. İkincisi, yayın politikası bakımından derginin haftalık periyotla başlaması, güncel edebî üretime hız kazandırma ve genç kalemlere kapı açma amacının somut bir yansımasıdır; nitekim 97 sayıda 460 farklı yazar-şairin 2 456 metinle temsil edilmesi, bu hedefin baş-arıldığını ortaya koymaktadır. Üçüncüsü, tür ve tema dağılımı incelendi-ğinde Defne’nin şiir ağırlıklı bir kimliğe sahip olmakla birlikte makale, dene-me, hikâye ve hatıra yazılarıyla zengin bir içerik çeşitliliği sunduğu görül-müştür. *Hisar* dergisiyle olan düşünsel yakınlığı, her iki yayının da milli de-ğerleri ve geleneksel edebiyat anlayışını temel almasıyla belirginleşmekte-dir. Ancak *Defne*, *Hisar*’dan farklı olarak belirli bir edebi grubun ya da poeti-kanın temsilcisi olmaktan ziyade daha kapsayıcı ve halkla bütünleşmeyi

amaçlayan bir yayın çizgisi benimsemiştir. Son olarak, *Defne*'nin kapanış sürecinin (*Türk Edebiyatı* ve *Yeni Defne* ile kurulan organik bağlar) derginin etkisini yalnızca Ankara merkezli bir girişim olarak değil, 1970'ler İstanbul edebiyat ortamına taşınan süregelen bir kültürel miras olarak değerlendirmeyi mümkün kıldığı sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

- Defne (1966). "Dergimiz Aylık Yayınlanacak". *Defne*, 36: 3.
- Defne (1966). "Doğunun Batı Penceresi". *Defne*, 28: 3.
- Defne (1966). "Sanat Anlayışımız". *Defne*, 8: 3.
- Defne (1966). "Sanat Dergilerinin Önemi". *Defne*, 27: 3.
- Defne (1966). "Sanatseverlere Mektuplar". *Defne*, 2: 2.
- Defne (1966). "Sanatseverlere Mektuplar". *Defne*, 3: 2.
- Defne (1966). "Sanatseverlere Mektuplar". *Defne*, 34: 2.
- Defne (1966). "Sanatseverlere Mektuplar". *Defne*, 4: 2.
- Defne (1966). "Yayınımıza Başlarken". *Defne*, 1: 2.
- Defne (1966). "Yolumuz". *Defne*, 2: 3.
- Defne (1966). "Zaman ve Sanat". *Defne*, 10: 3.
- Defne (1967). "Akad'ın Yayı". *Defne*, 46: 3.
- Defne (1971). "Yeni Bir Defne - Türk Edebiyatı-". *Defne*, 96: 20.
- Dil, Şahinkaya (1968). "Milli Sanat ve Edebiyatımızın Ustalarına Sataşan Eleştirmeci Taslaklarına Küçük Bir Karşılık". *Defne*, 54: 8-10.
- Emiroğlu, Öztürk (2019). *Türkiye'de Edebiyat Toplulukları*. Kesit Yayınları.
- Karaca, Alâaddin (2005). *İkinci Yeni Poetikası*. Hece Yayınları.
- Karahan, Ali (2020). "Manifestik Bir Metin Olarak Radyoda Hisar Saati". *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 5: 27-42.
- Kumsar, İsmail Alper (2017). "Çıkış Gecesi Piyesi Bağlamında Yusuf Atılgan'ın Siyasi Görüşleri Üzerine Düşünceler". *Temmuz Dergisi*, 7: 30-34.
- Samancı, Metin Nuri (1977). "Arif Nihat Asya: Hayatı-Hususiyeti-Hatıraları". *Yeni Defne*, 1: 24-31.
- Yeni Defne (1988). "Metin Nuri Samancı". *Yeni Defne*, (72-73): 23-28.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Yazarın Notu: Bu makale, Düzce Üniversitesinde Doç. Dr. İsmail Alper Kumsar danışmanlığında Miraç Bıyık tarafından hazırlanmakta olan “Defne Dergisi Üzerine Bir İnceleme” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Teşekkür: Tez danışmanım Doç. Dr. İsmail Alper Kumsar’a teşekkür ederim.

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Author’s Note: This article is produced from the master’s thesis titled “A Study on Defne Magazine” prepared by Miraç Bıyık under the supervision of Assoc. Prof. Dr. İsmail Alper Kumsar at Düzce University.

Acknowledgements: I would like to thank my thesis advisor, Assoc. Prof. Dr. İsmail Alper Kumsar.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship, or publication of this article.